

VÝTVARNÁ VÝZDOBA ERBOVNÍCH LISTIN HABSBURSKÝCH PANOVNÍKŮ V LETECH 1526–1918 (pokus o nový typologický pohled)

Jiří Brňovják

Katedra historie, Ostravská univerzita v Ostravě

„NENÍ LISTINA JAKO LISTINA“

Faktory ovlivňující vizuální podobu listiny

▪ obecná diplomatická kategorie

- *diplom* = pojem v užším slova smyslu označuje takovou panovnickou listinu, která si činí nárok na trvalou platnost dispozitivního charakteru
- listina dispozitivní/konstitutivní (vs. vysvědčovací/deklarativní = konfirmace)
- dobové pojmy: list, Brief, Diploma, Urkunde (19. století) + příslušné adjektivum
- formální náležitosti (vnitřní i vnější znaky)

„NENÍ LISTINA JAKO LISTINA“

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VIZUÁLNÍ PODOBU LISTINY

- **obecná diplomatická kategorie**
  - *diplom* = pojem v užším slova smyslu označuje takovou panovnickou listinu, která si činí nárok na trvalou platnost dispozitivního charakteru
  - listina dispozitivní/konstitutivní (vs. vysvědčovací/deklarativní = konfirmace)
  - dobové pojmy: list, Brief, Diploma, Urkunde (19. století) + příslušné adjektivum
  - formální náležitosti (vnitřní i vnější znaky)
- **míra honosnosti vyhotovení** – odvislá od postavení vydavatele a obsahu (právního porřízení): veřejné, slavnostní (či dokonce majestátní) vyhotovení
  - nobilitační listiny
  - inkolátní listiny, listiny pro nešlechtické příjemce (fyzické i právnické osoby)
  - plakáty (19. století)

„NENÍ LISTINA JAKO LISTINA“

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VIZUÁLNÍ PODOBU LISTINY

- **obecná diplomatická kategorie**
  - *diplom* = pojem v užším slova smyslu označuje takovou panovnickou listinu, která si činí nárok na trvalou platnost dispozitivního charakteru
  - listina dispozitivní/konstitutivní (vs. vysvědčovací/deklarativní = konfirmace)
  - dobové pojmy: list, Brief, Diploma, Urkunde (19. století) + příslušné adjektivum
  - formální náležitosti (vnitřní i vnější znaky)
- **míra honosnosti vyhotovení** – odvislá od postavení vydavatele a obsahu (právního porřízení): veřejné, slavnostní (či dokonce majestátní) vyhotovení
  - nobilitační listiny
  - inkolátní listiny, listiny pro nešlechtické příjemce (fyzické i právnické osoby)
  - plakáty (19. století)
- **kancelářský úzus** – vychází z ústavní a administrativní praxe

„NENÍ LISTINA JAKO LISTINA“

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VIZUÁLNÍ PODOBU LISTINY

- **obecná diplomatická kategorie**
  - *diplom* = pojem v užším slova smyslu označuje takovou panovnickou listinu, která si činí nárok na trvalou platnost dispozitivního charakteru
  - listina dispozitivní/konstitutivní (vs. vysvědčovací/deklarativní = konfirmace)
  - dobové pojmy: list, Brief, Diploma, Urkunde (19. století) + příslušné adjektivum
  - formální náležitosti (vnitřní i vnější znaky)
- **míra honosnosti vyhotovení** – odvislá od postavení vydavatele a obsahu (právního porřízení): veřejné, slavnostní (či dokonce majestátní) vyhotovení
  - nobilitační listiny
  - inkolátní listiny, listiny pro nešlechtické příjemce (fyzické i právnické osoby)
  - plakáty (19. století)
- **kancelářský úzus** – vychází z ústavní a administrativní praxe
- **dobový umělecký vkus**

PERIODIZACE VÝVOJE MAJESTÁTNÍCH LISTIN HABSBURSKÝCH PANOVNÍKŮ

Prostředí česko-říšské (-rakouské)

PERIODIZACE VÝVOJE MAJESTÁTNÍCH LISTIN HABSBURSKÝCH PANOVNÍKŮ

Prostředí česko-říšské (-rakouské)

1. klasické středověké listiny

PERIODIZACE VÝVOJE MAJESTÁTNÍCH LISTIN HABSBURSKÝCH PANOVNÍKŮ

Prostředí česko-říšské (-rakouské)

1. klasické středověké listiny
2. raně novověké období do stavovského povstání 1618–1620
  - vytvoření podunajské monarchie 1526
  - raně novověká formalizace

PERIODIZACE VÝVOJE MAJESTÁTNÍCH LISTIN HABSBURSKÝCH PANOVNÍKŮ

Prostředí česko-říšské (-rakouské)

1. klasické středověké listiny
2. raně novověké období do stavovského povstání 1618–1620
  - vytvoření podunajské monarchie 1526
  - raně novověká formalizace
3. od porážky stavovského povstání do poloviny 18. století
  - konsolidace v polovině 17. století
  - produkce samostatné rakouské dvorské kanceláře

PERIODIZACE VÝVOJE MAJESTÁTNÍCH LISTIN HABSBURSKÝCH PANOVNÍKŮ

Prostředí česko-říšské (-rakouské)

1. klasické středověké listiny
2. raně novověké období do stavovského povstání 1618–1620
  - vytvoření podunajské monarchie 1526
  - raně novověká formalizace
3. od porážky stavovského povstání do poloviny 18. století
  - konsolidace v polovině 17. století
  - produkce samostatné rakouské dvorské kanceláře
4. od poloviny 18. století do poloviny 19. století
  - administrativní a kancelářské reformy Marie Terezie

PERIODIZACE VÝVOJE MAJESTÁTNÍCH LISTIN HABSBURSKÝCH PANOVNÍKŮ

Prostředí česko-říšské (-rakouské)

1. klasické středověké listiny
2. raně novověké období do stavovského povstání 1618–1620
  - vytvoření podunajské monarchie 1526
  - raně novověká formalizace
3. od porážky stavovského povstání do poloviny 18. století
  - konsolidace v polovině 17. století
  - produkce samostatné rakouské dvorské kanceláře
4. od poloviny 18. století do poloviny 19. století
  - administrativní a kancelářské reformy Marie Terezie
5. od první poloviny 19. století do zániku monarchie
  - dopad ustavení Rakouského císařství + rakouské šlechty
  - zánik říšské dvorské kanceláře

PERIODIZACE VÝVOJE MAJESTÁTNÍCH LISTIN HABSBURSKÝCH PANOVNÍKŮ

Prostředí česko-říšské (-rakouské)

1. klasické středověké listiny
2. raně novověké období do stavovského povstání 1618–1620
  - vytvoření podunajské monarchie 1526
  - raně novověká formalizace
3. od porážky stavovského povstání do poloviny 18. století
  - konsolidace v polovině 17. století
  - produkce samostatné rakouské dvorské kanceláře
  - **začleňování produkce uherské/sedmihradské dvorské kanceláře**
4. od poloviny 18. století do 30. let 19. století
  - administrativní a kancelářské reformy Marie Terezie
5. od první poloviny 19. století do zániku monarchie
  - dopad ustavení Rakouského císařství + rakouské šlechty
  - zánik říšské dvorské kanceláře

PERIODIZACE VÝVOJE MAJESTÁTNÍCH LISTIN HABSBURSKÝCH PANOVNÍKŮ

Prostředí česko-říšské (-rakouské)

1. klasické středověké listiny
2. raně novověké období do stavovského povstání 1618–1620
  - vytvoření podunajské monarchie 1526
  - raně novověká formalizace
3. od porážky stavovského povstání do poloviny 18. století
  - konsolidace v polovině 17. století
  - produkce samostatné rakouské dvorské kanceláře
  - **začleňování produkce uherské/sedmihradské dvorské kanceláře**
4. od poloviny 18. století do 30. let 19. století
  - administrativní a kancelářské reformy Marie Terezie
  - **začlenění produkce haličské dvorské kanceláře**
5. od první poloviny 19. století do zániku monarchie
  - dopad ustavení Rakouského císařství + rakouské šlechty
  - zánik říšské dvorské kanceláře

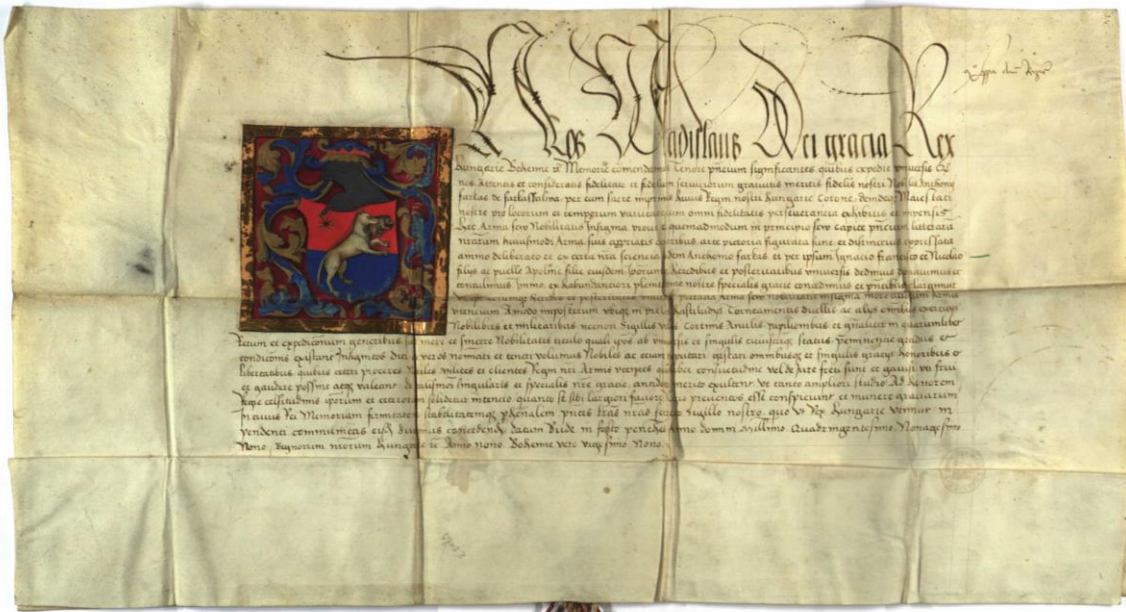
ERBOVNÍ LISTINY
**Do vzniku podunajské
monarchie**

Císař Ludvík IV. Bavor
1338, lat.

Král Václav
1392, lat.

Uherský erbovní list
Ladislav V. (Pohrobek)
1454, lat.

Bohemikální erbovní list
Vladislav Jagellonský
1509, lat.

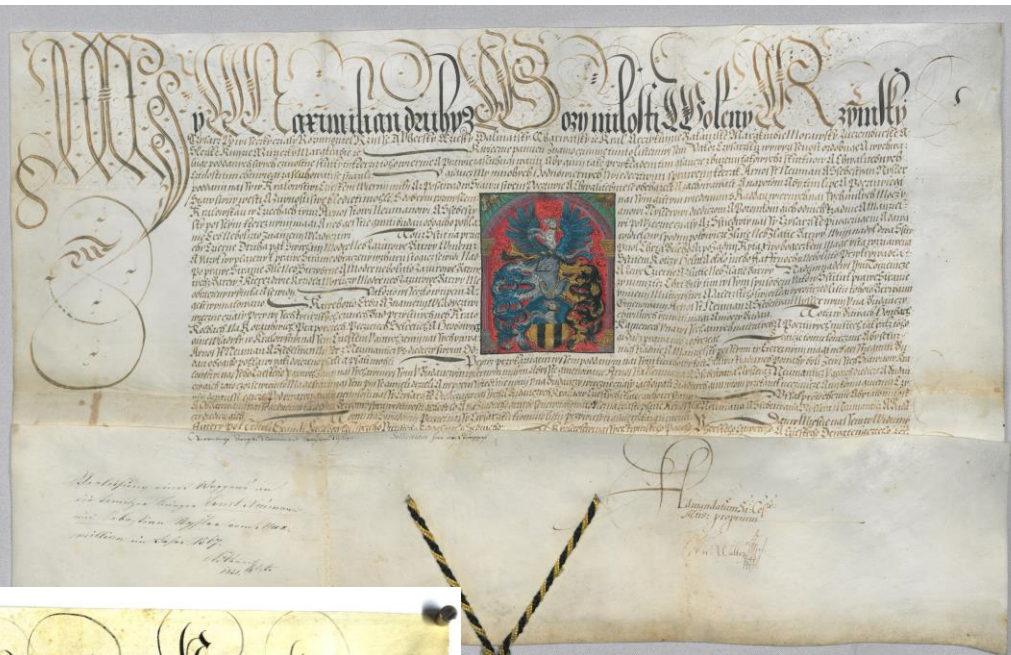

ERBOVNÍ A NOBILITAČNÍ LISTINY

1526–1620

Bohemikální erbovní list
Císař Ferdinand I.
1567, česky.

Říšský erbovní list
Římský král Ferdinand I.
1531, něm.

Uherské listiny:
Vpravo – 1655
Vlevo – 1636

Sedmíhradská listina
Jiří Rákóczy 1653

Weitra, polepšení znaku, 1566

Hostouň, povýšení na město, 1587

Prešpurk (Bratislava), erbovní privilegium, 1436

The background features a large, light gray spiral that starts from the center and expands outwards. Overlaid on this are several overlapping circles of varying shades of gray, creating a layered, geometric effect. The overall aesthetic is clean and modern.

ERBOVNÍ A NOBILITAČNÍ LISTINY
1620 – první polovina 18. století

Děkujme Bohu

Vnaučí s' v mlt' loš' d'lan' d' sm'lt' k' s' y
 las' p' m'lt' s' p' e' s' i' q' m' d' o' m' p' o' s' t' e' s' i' s'
 h' e' a' h' a' t' h' e' s' t' h' y' d' i' m' a' l' t' s' h' e' b' a' n' u' t'
 s' t' h' a' d' o' p' a' n' t' h' y' s' t' a' t' e' s' t' r' e' p' l' i' s' d' a'
 f' a' u' s' t' e' s' t' h' y' p' p' o' d' e' s' i' m' u' n' d' s' t' h' a' r' t' a'
 b' i' d' o' m' p' o' s' t' h' y' p' p' o' d' a' z' i' c' a' n' b' i' t'
 s' t' h' y' d' e' s' t' h' y' r' a' b' a' n' t' h' y' s' t' y' s' t' h' y' k' o' y'
 t' a' n' s' h' y' d' i' m' s' t' h' y' d' i' t' a' m' b' a' r' t' h' y' a' t' e' l' t' h'
 k' i' n' s' i' e' s' t' h' y' m' a' b' s' t' h' y' d' e' a' n' a' b' i' t' e' s' o' r' c' e'
 d' i' c' h' a' d' o' l' o' p' l' i' c' h' a' s' i' s' t' e' s' t' h' y' s' t' e' y' d' i' a'
 p' i' e' s' a' b' s' t' h' y' n' a' s' t' i' e' s' t' h' y' l' t' e' s' t' h' y' d' i' e'
 d' i' b' i' n' t' l' e' a' d' o' p' i' e' s' t' e' s' t' a' n' d' o' t' a' b' i' e'
 s' t' a' s' t' e' d' i' a' n' o' t' a' b' i' e' s' t' a' t' e' s' t' h' y' m' i' t' t' e'
 s' t' h' y' s' t' e' n' d' s' t' a' n' a' d' i' m' a' n' t' e' s' t' h' y' s' t' a' n' t'
 d' i' n' d' i' m' a' r' i' u' m' p' o' r' t' a' n' a' v' a' s' a' l' i' n' i' s' i'

Vnaučí s' v mlt' loš' d'lan' d' sm'lt' k' s' y

Vnaučí s' v mlt' loš' d'lan' d' sm'lt' k' s' y
 las' p' m'lt' s' p' e' s' i' q' m' d' o' m' p' o' s' t' e' s' i' s'
 h' e' a' h' a' t' h' e' s' t' h' y' d' i' m' a' l' t' s' h' e' b' a' n' u' t'
 s' t' h' a' d' o' p' a' n' t' h' y' s' t' a' t' e' s' t' r' e' p' l' i' s' d' a'
 f' a' u' s' t' e' s' t' h' y' p' p' o' d' e' s' i' m' u' n' d' s' t' h' a' r' t' a'
 b' i' d' o' m' p' o' s' t' h' y' p' p' o' d' a' z' i' c' a' n' b' i' t'
 s' t' h' y' d' e' s' t' h' y' r' a' b' a' n' t' h' y' s' t' y' s' t' h' y' k' o' y'
 t' a' n' s' h' y' d' i' m' s' t' h' y' d' i' t' a' m' b' a' r' t' h' y' a' t' e' l' t' h'
 k' i' n' s' i' e' s' t' h' y' m' a' b' s' t' h' y' d' e' a' n' a' b' i' t' e' s' o' r' c' e'
 d' i' c' h' a' d' o' l' o' p' l' i' c' h' a' s' i' s' t' e' s' t' h' y' s' t' e' y' d' i' a'
 p' i' e' s' a' b' s' t' h' y' n' a' s' t' i' e' s' t' h' y' l' t' e' s' t' h' y' d' i' e'
 d' i' b' i' n' t' l' e' a' d' o' p' i' e' s' t' e' s' t' a' n' d' o' t' a' b' i' e'
 s' t' a' s' t' e' d' i' a' n' o' t' a' b' i' e' s' t' a' t' e' s' t' h' y' m' i' t' t' e'
 s' t' h' y' s' t' e' n' d' s' t' a' n' a' d' i' m' a' n' t' e' s' t' h' y' s' t' a' n' t'
 d' i' n' d' i' m' a' r' i' u' m' p' o' r' t' a' n' a' v' a' s' a' l' i' n' i' s' i'

m'lt' loš' d'lan' d' sm'lt' k' s' y las' p' m'lt' s' p' e' s' i' q' m' d' o' m' p' o' s' t' e' s' i' s'
 h' e' a' h' a' t' h' e' s' t' h' y' d' i' m' a' l' t' s' h' e' b' a' n' u' t' s' t' h' a' d' o' p' a' n' t' h' y' s' t' a' t' e' s' t' r' e' p' l' i' s' d' a'
 f' a' u' s' t' e' s' t' h' y' p' p' o' d' e' s' i' m' u' n' d' s' t' h' a' r' t' a' b' i' d' o' m' p' o' s' t' h' y' p' p' o' d' a' z' i' c' a' n' b' i' t'
 s' t' h' y' d' e' s' t' h' y' r' a' b' a' n' t' h' y' s' t' y' s' t' h' y' k' o' y' t' a' n' s' h' y' d' i' m' s' t' h' y' d' i' t' a' m' b' a' r' t' h' y' a' t' e' l' t' h'
 k' i' n' s' i' e' s' t' h' y' m' a' b' s' t' h' y' d' e' a' n' a' b' i' t' e' s' o' r' c' e' d' i' c' h' a' d' o' l' o' p' l' i' c' h' a' s' i' s' t' e' s' t' h' y' s' t' e' y' d' i' a'
 p' i' e' s' a' b' s' t' h' y' n' a' s' t' i' e' s' t' h' y' l' t' e' s' t' h' y' d' i' e' d' i' b' i' n' t' l' e' a' d' o' p' i' e' s' t' e' s' t' a' n' d' o' t' a' b' i' e'
 s' t' a' s' t' e' d' i' a' n' o' t' a' b' i' e' s' t' a' t' e' s' t' h' y' m' i' t' t' e' s' t' h' y' s' t' e' n' d' s' t' a' n' a' d' i' m' a' n' t' e' s' t' h' y' s' t' a' n' t'
 d' i' n' d' i' m' a' r' i' u' m' p' o' r' t' a' n' a' v' a' s' a' l' i' n' i' s' i'

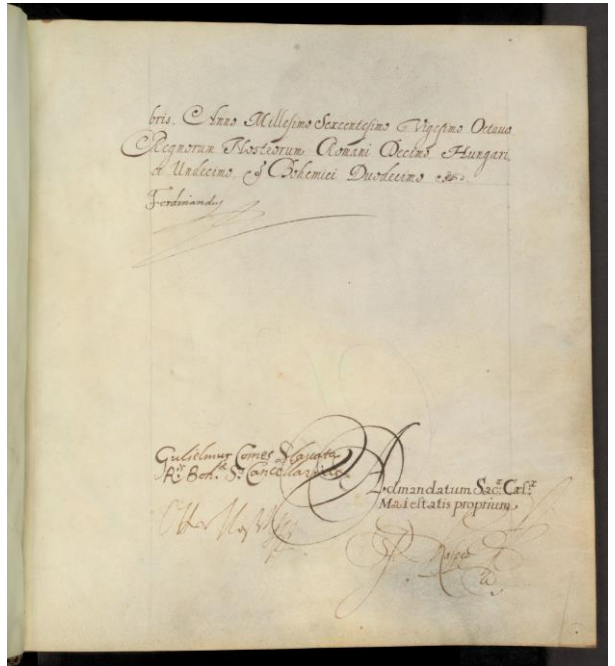
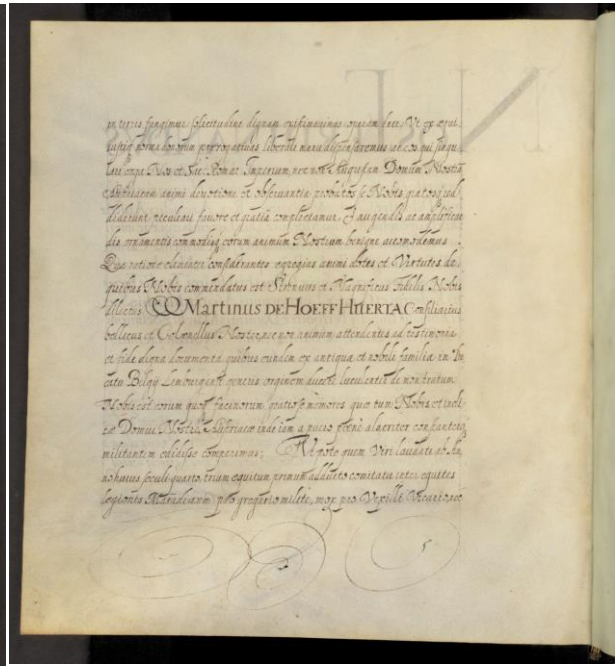
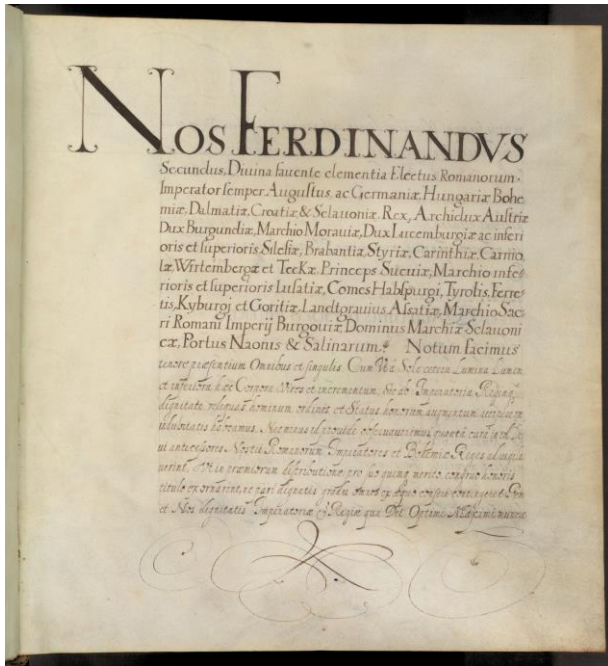
cae d' d' i' c' a' m' a' n' s' e' s' t' h' y' p' o' d' i' c' o' s' t' e' s' t' h' y' s' t' a' n' t' h' y' s' t' e' n' d' s' t' a' n' a' d' i' m' a' n' t' e' s' t' h' y' s' t' a' n' t'
 s' t' e' d' i' c' h' a' d' o' l' o' p' l' i' c' h' a' s' i' s' t' e' s' t' h' y' s' t' e' y' d' i' a' p' i' e' s' a' b' s' t' h' y' n' a' s' t' i' e' s' t' h' y' l' t' e' s' t' h' y' d' i' e'
 d' i' b' i' n' t' l' e' a' d' o' p' i' e' s' t' e' s' t' a' n' d' o' t' a' b' i' e' s' t' a' s' t' e' d' i' a' n' o' t' a' b' i' e' s' t' a' t' e' s' t' h' y' m' i' t' t' e' s' t' h' y' s' t' e' n' d' s' t' a' n' a' d' i' m' a' n' t' e' s' t' h' y' s' t' a' n' t'
 d' i' n' d' i' m' a' r' i' u' m' p' o' r' t' a' n' a' v' a' s' a' l' i' n' i' s' i'

Kára Smerova nebo Právo v mlt' loš' d'lan' d' sm'lt' k' s' y las' p' m'lt' s' p' e' s' i' q' m' d' o' m' p' o' s' t' e' s' i' s'
 h' e' a' h' a' t' h' e' s' t' h' y' d' i' m' a' l' t' s' h' e' b' a' n' u' t' s' t' h' a' d' o' p' a' n' t' h' y' s' t' a' t' e' s' t' r' e' p' l' i' s' d' a' f' a' u' s' t' e' s' t' h' y' p' p' o' d' e' s' i' m' u' n' d' s' t' h' a' r' t' a'
 b' i' d' o' m' p' o' s' t' h' y' p' p' o' d' a' z' i' c' a' n' b' i' t' s' t' h' y' d' e' s' t' h' y' r' a' b' a' n' t' h' y' s' t' y' s' t' h' y' k' o' y' t' a' n' s' h' y' d' i' m' s' t' h' y' d' i' t' a' m' b' a' r' t' h' y' a' t' e' l' t' h'
 k' i' n' s' i' e' s' t' h' y' m' a' b' s' t' h' y' d' e' a' n' a' b' i' t' e' s' o' r' c' e' d' i' c' h' a' d' o' l' o' p' l' i' c' h' a' s' i' s' t' e' s' t' h' y' s' t' e' y' d' i' a' p' i' e' s' a' b' s' t' h' y' n' a' s' t' i' e' s' t' h' y' l' t' e' s' t' h' y' d' i' e'
 d' i' b' i' n' t' l' e' a' d' o' p' i' e' s' t' e' s' t' a' n' d' o' t' a' b' i' e' s' t' a' s' t' e' d' i' a' n' o' t' a' b' i' e' s' t' a' t' e' s' t' h' y' m' i' t' t' e' s' t' h' y' s' t' e' n' d' s' t' a' n' a' d' i' m' a' n' t' e' s' t' h' y' s' t' a' n' t'
 d' i' n' d' i' m' a' r' i' u' m' p' o' r' t' a' n' a' v' a' s' a' l' i' n' i' s' i'

[Handwritten signature]
[Decorative flourish]

h' m' a' n' s' a' t' u' m' s' e' r' a' t' e' s' e' r' a'
 R' e' g' i' s' t' r' a' t' i' o' p' r' o' p' r' i' u' m'

Bohemikální nobilitační listina, 1654, čes.

Bohemikální nobilitační listina, 1628, lat.

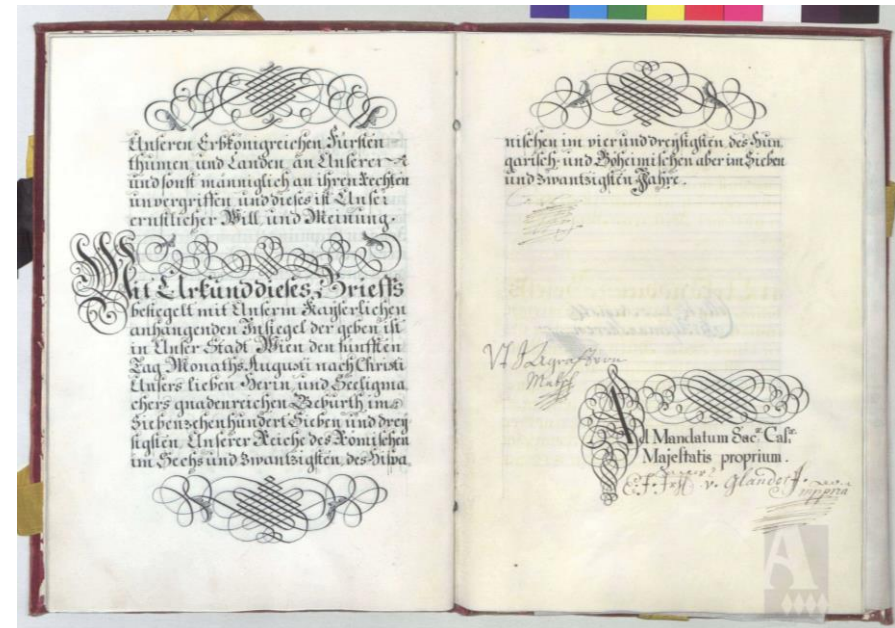
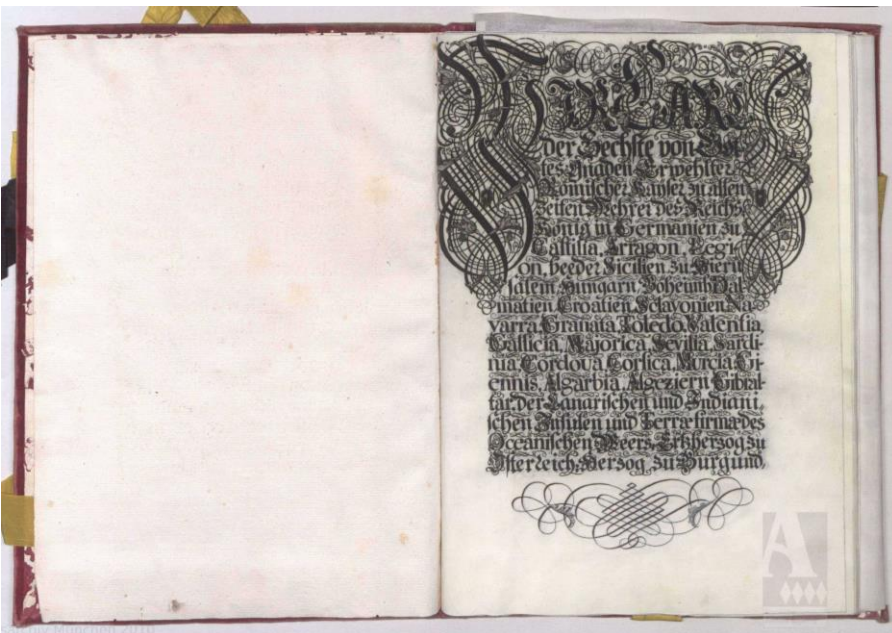

Jedna z „posledních“ bohemikálních nobilitačních listin, 1649, něm.

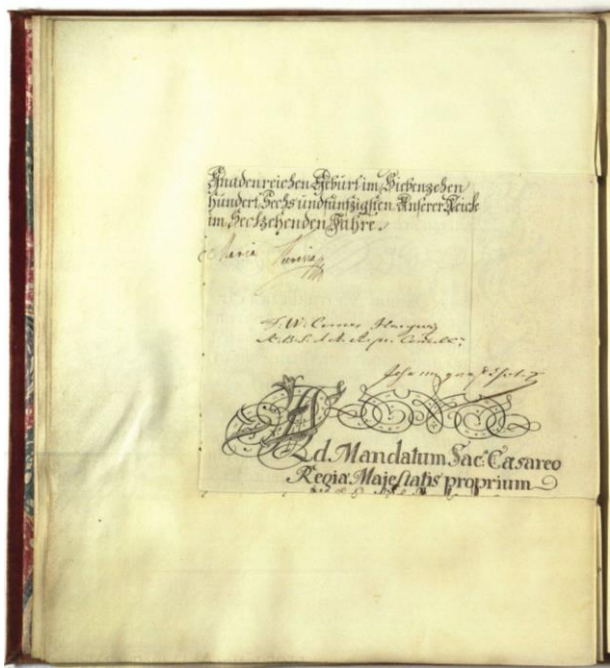
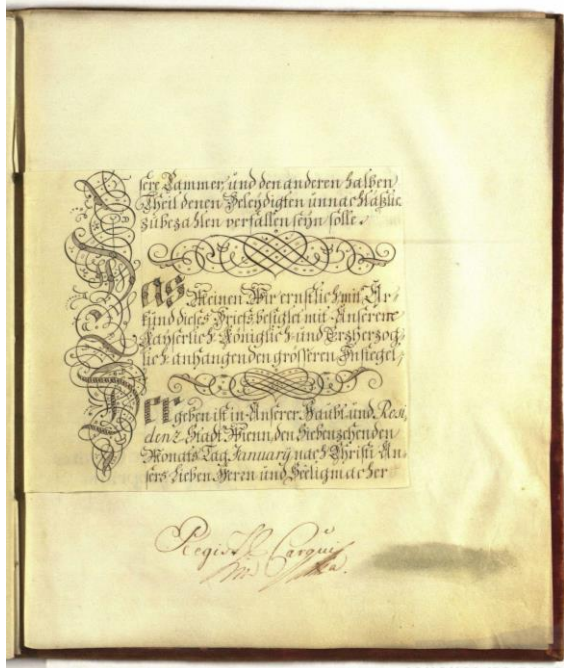
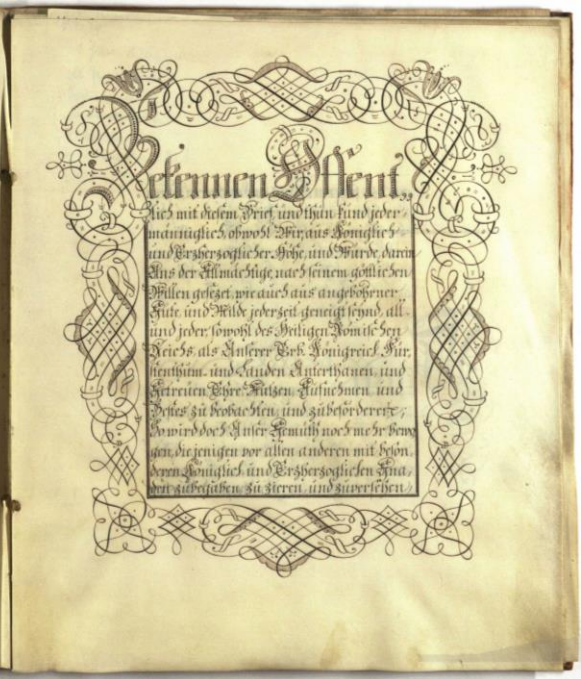
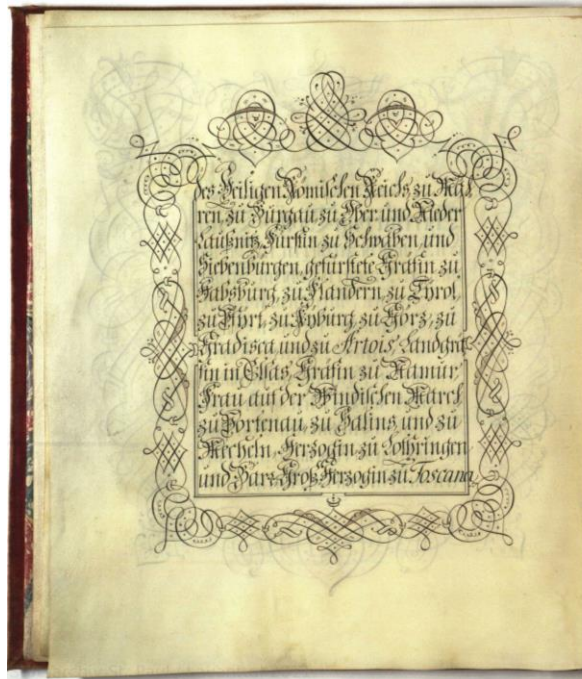
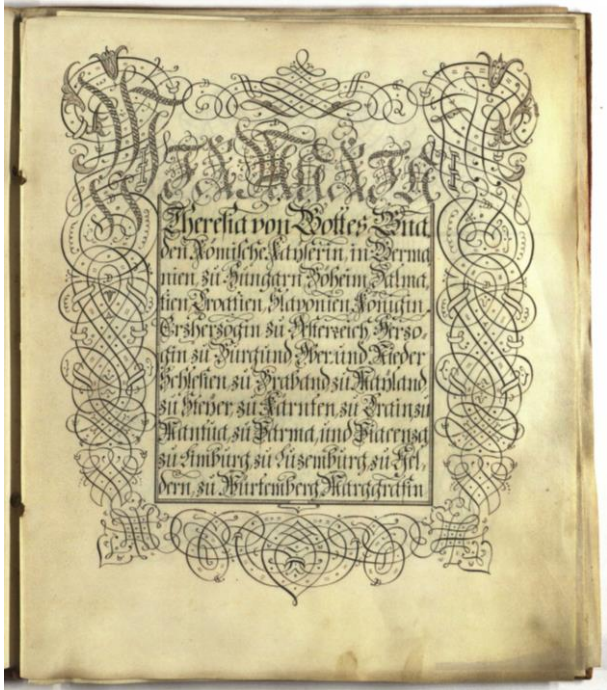

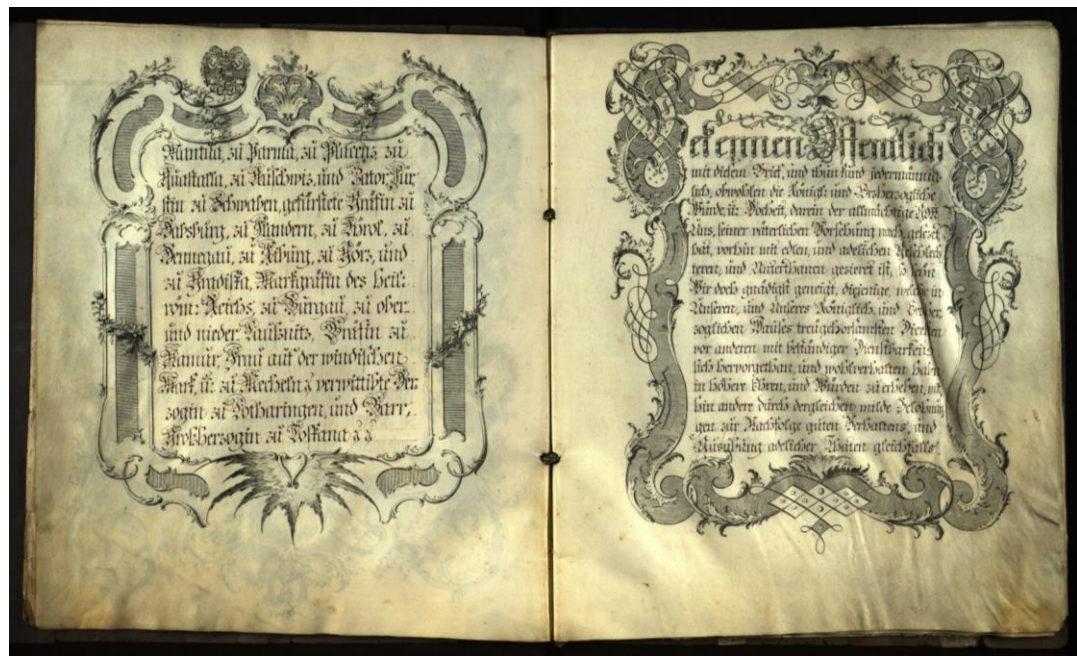
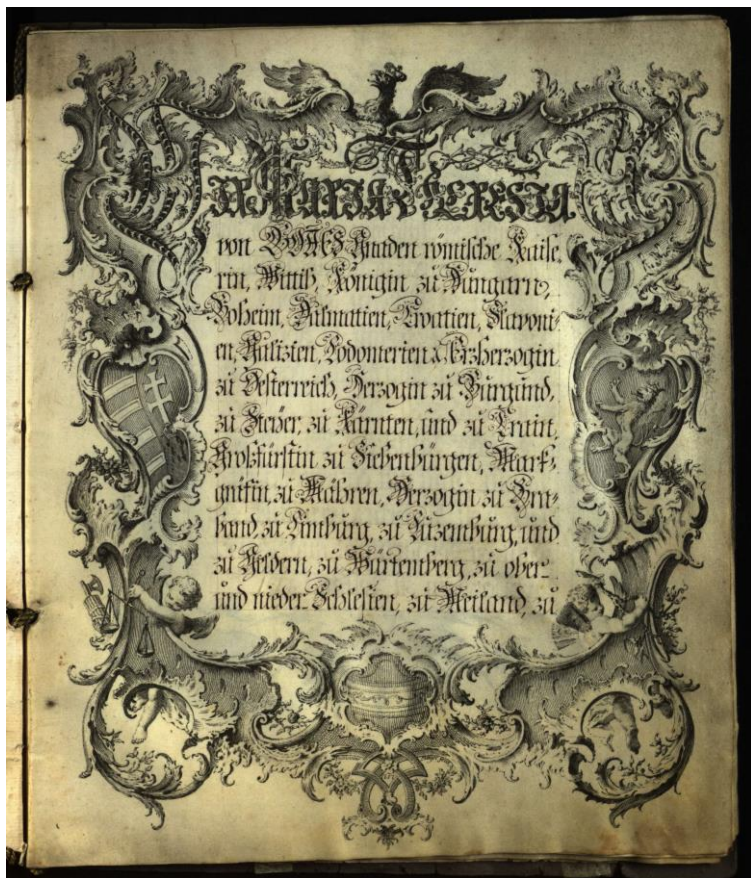
Říšská, 1737, individuální zdobení

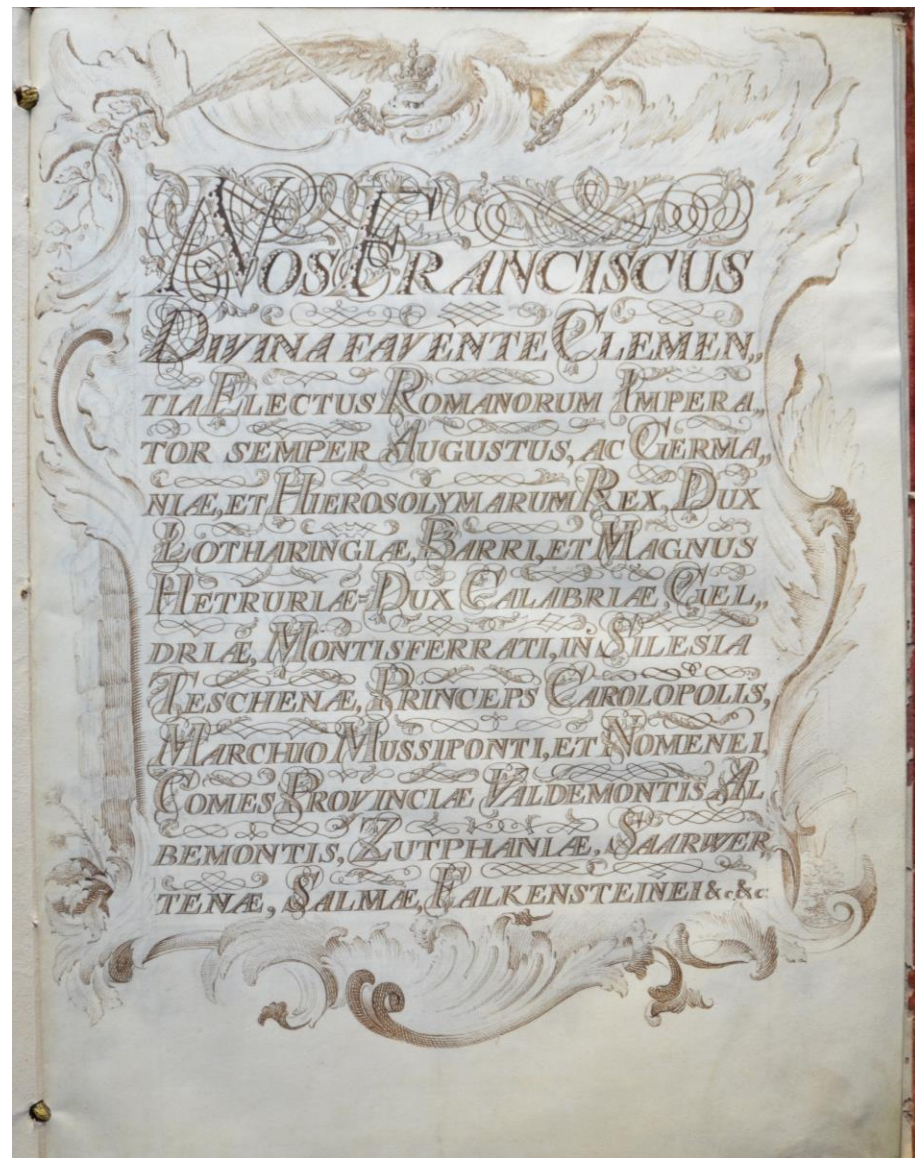
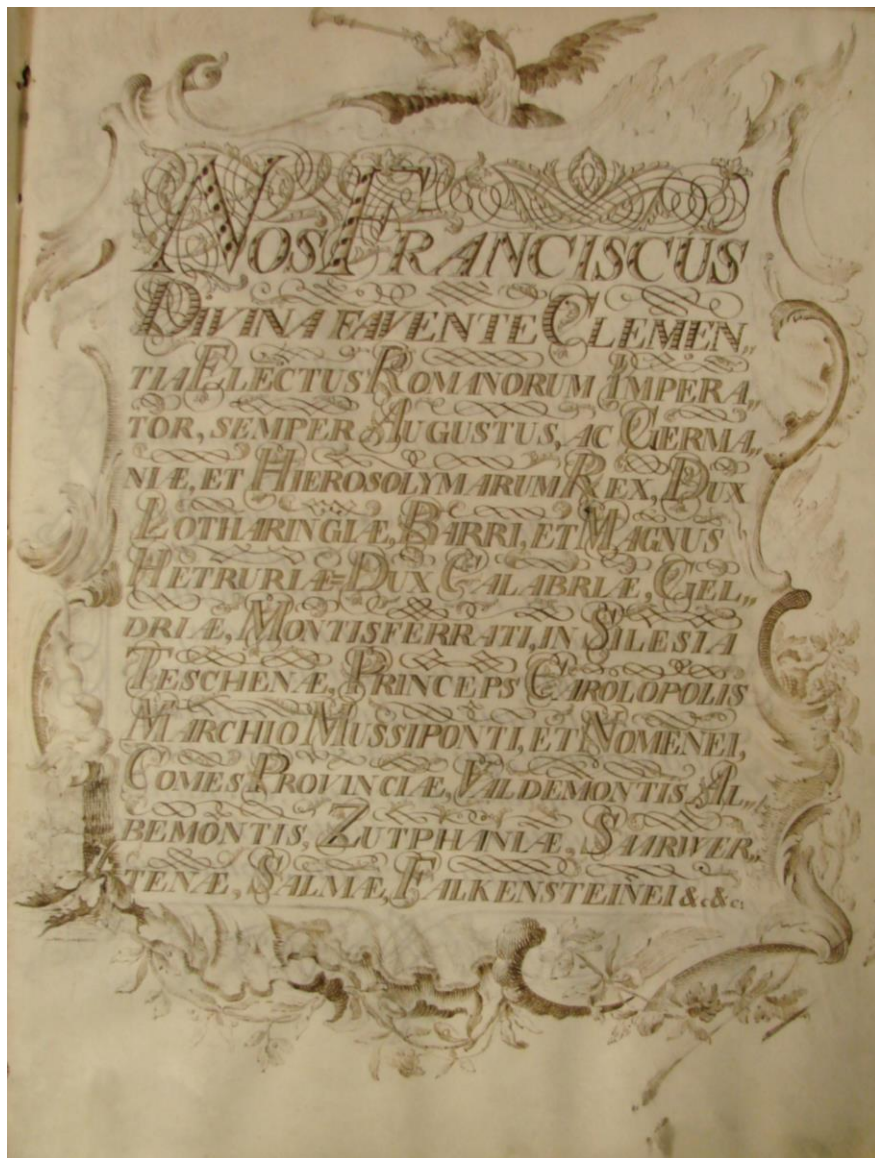
Standardní nobilitační listina pro dědičné země, 1756

ERBOVNÍ A NOBILITAČNÍ LISTINY

**Od poloviny 18. století
do 30. let 19. století**

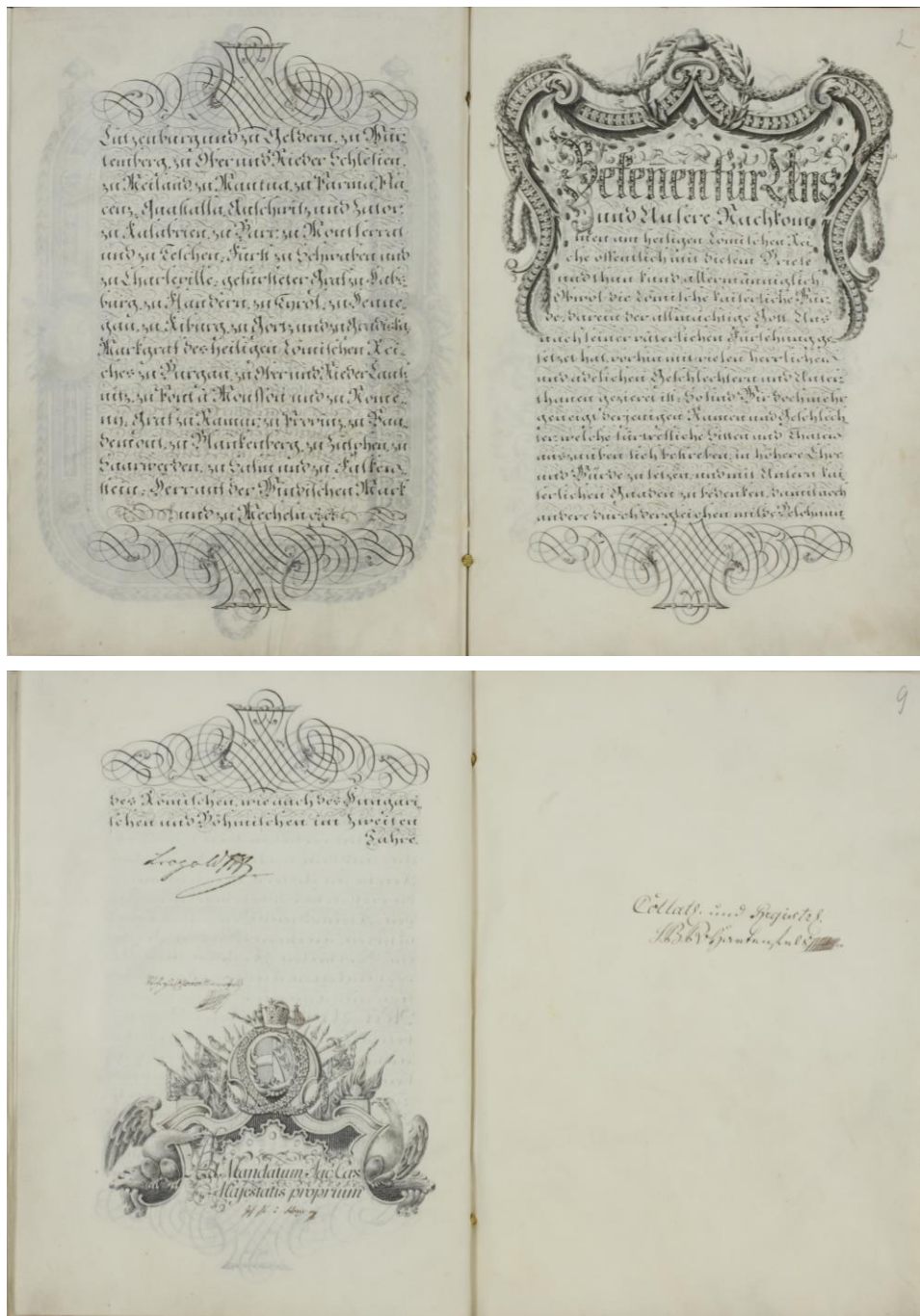
Standardní nobilitační listina
 pro dědičné země, 1772

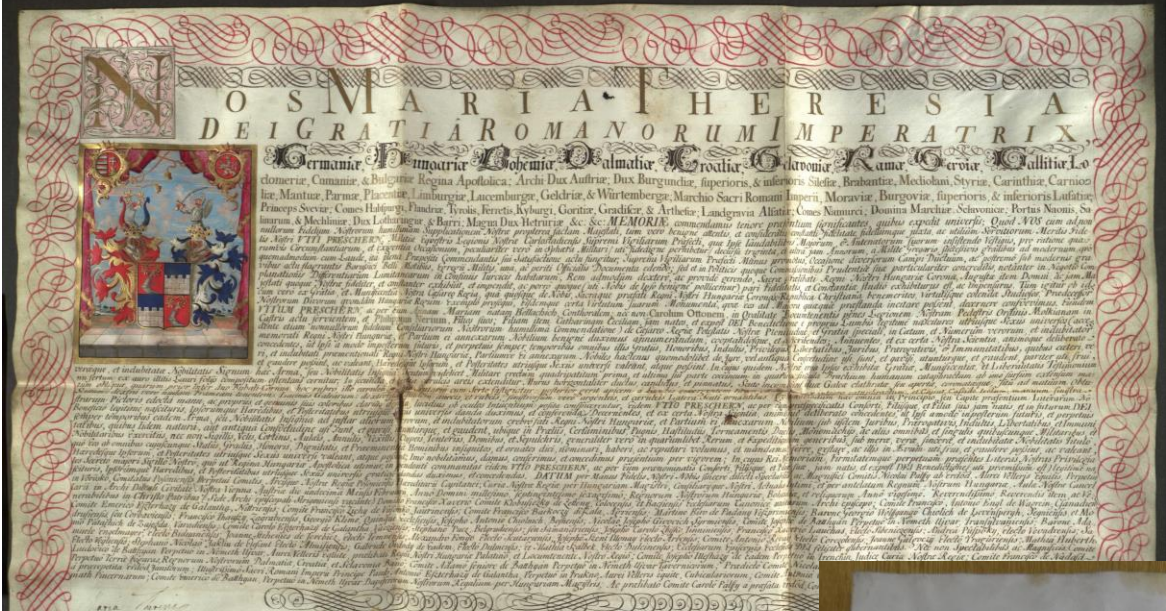

Říšská listina, 1752, 1754,
individuální výzdoba

Říšská listina, 1792,
částečně předtištěná výzdoba

Uherská listina, 1760

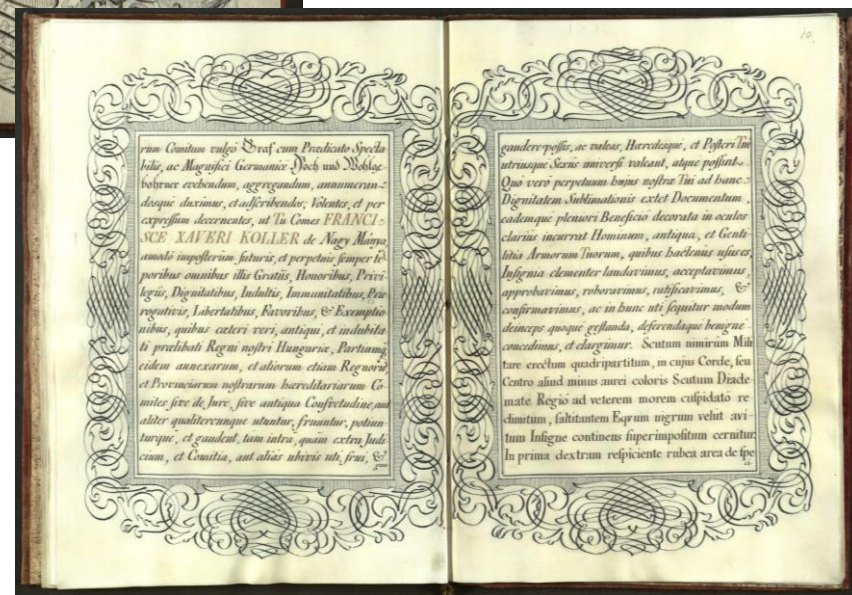

Sedmihradská listina, 1795

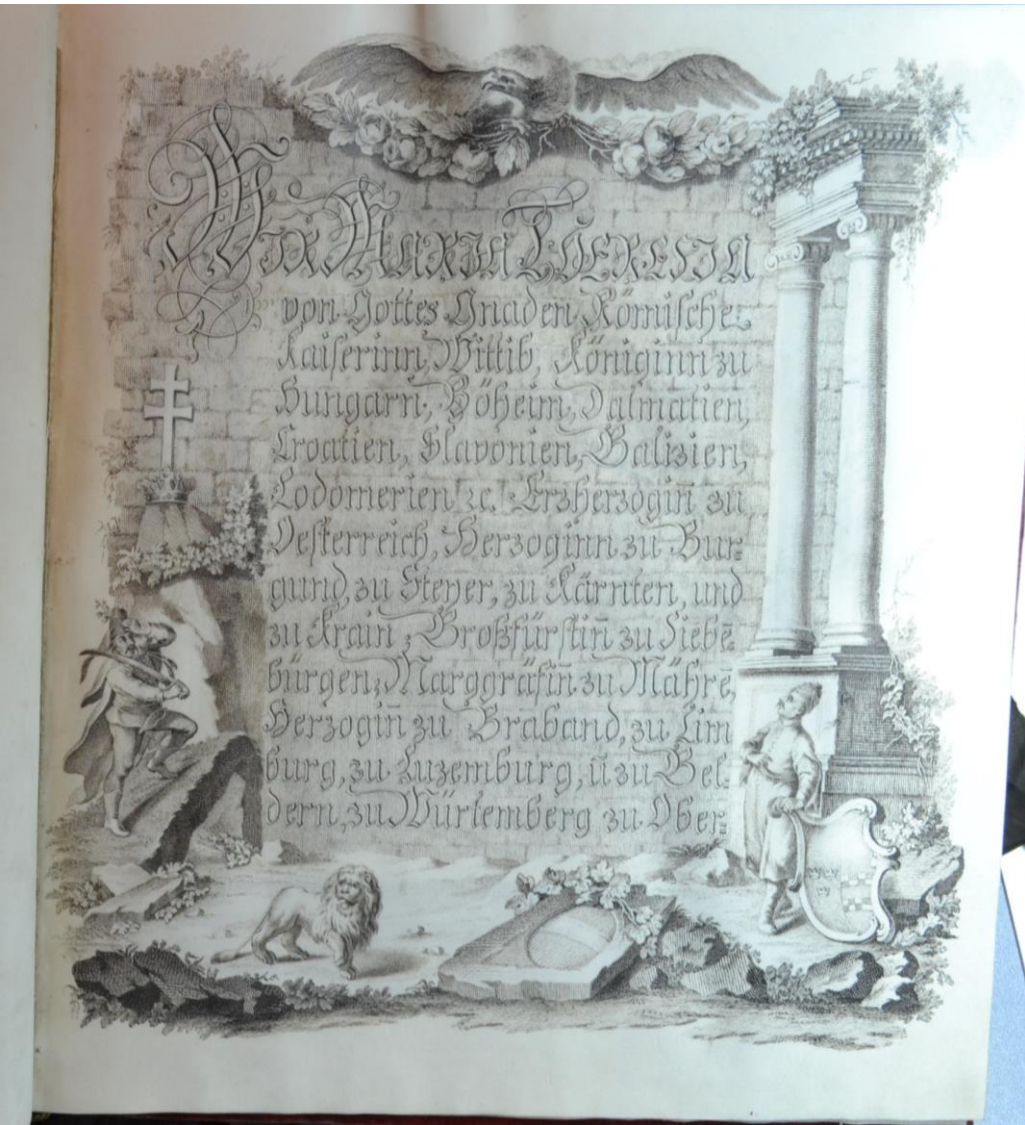

Los Franciscus, 1795

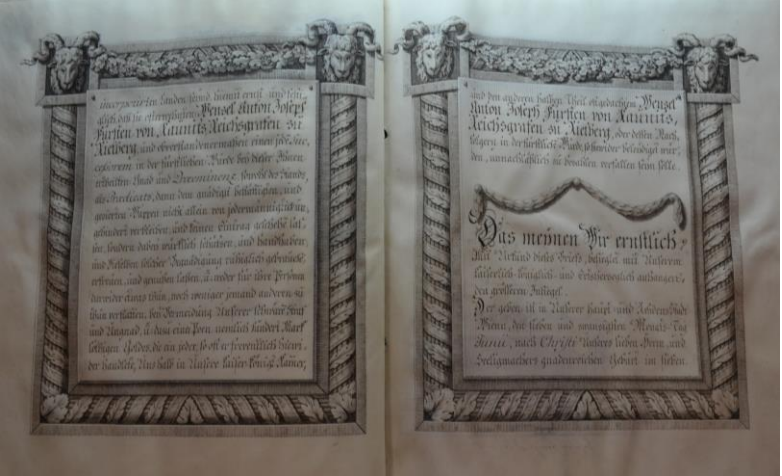
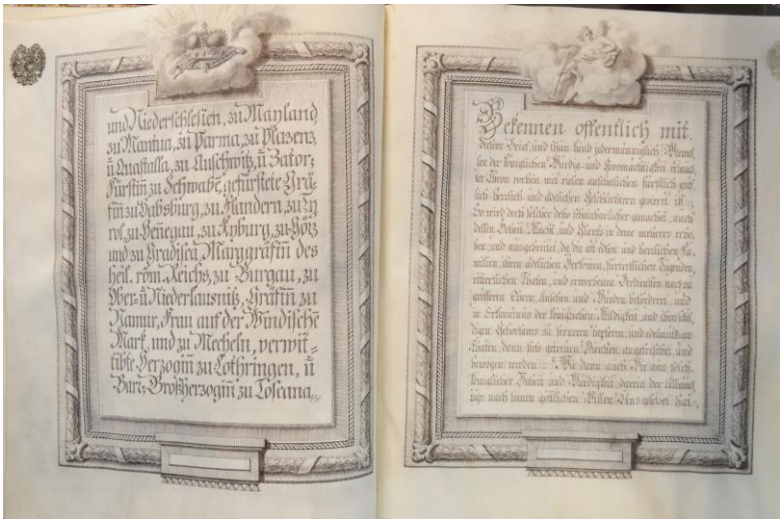

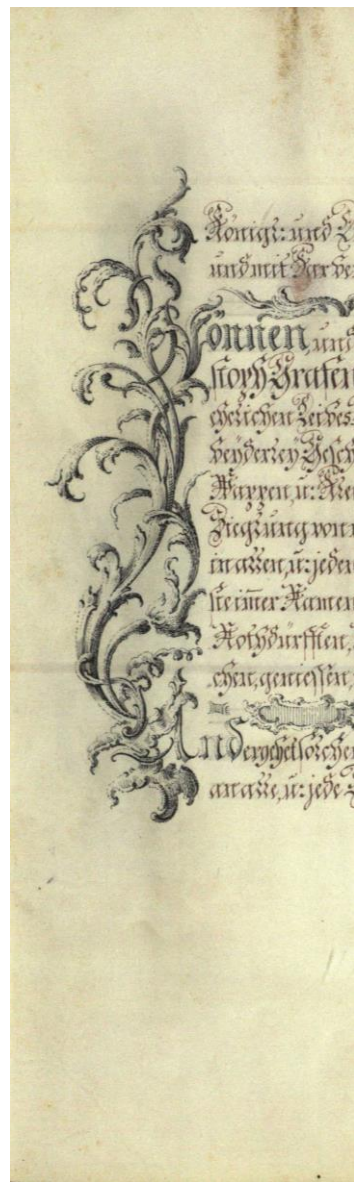
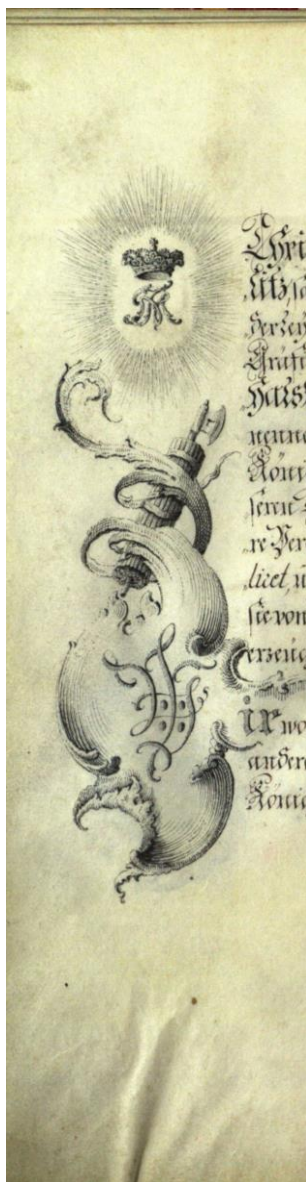

Uherská listina, 1772, individuální výzdoba

1776 Konic

1764 (Bořek Dohalský z Dohalic)

Joannes Wenceslaus Comes Wlaticianus
Regis Boemiae Cancellarius
Ad Mandatum Sac. Cas.
Regiaeq. Majestatis proprium.
Frankfort am Main 1708

Ad Mandatum Sacrae Cas.
Regiae Majestatis proprium.
Sobias Philippus von Seibitz

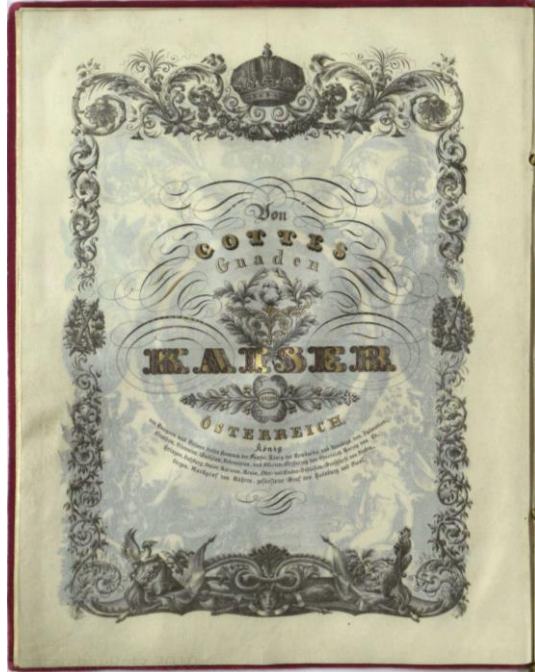
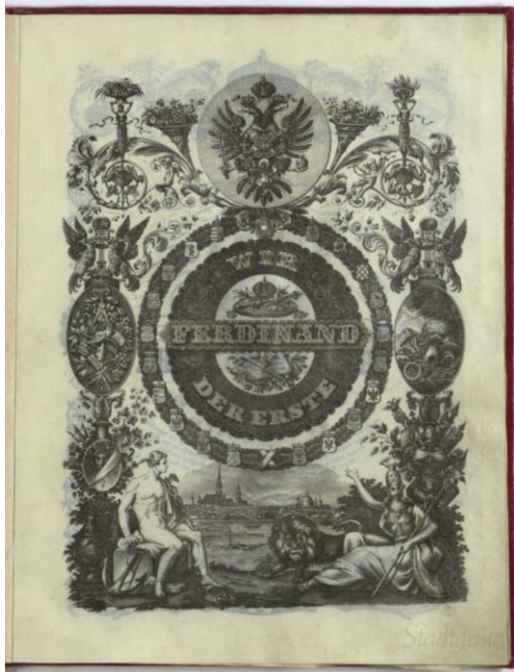
Ad Mandatum Sac. Cas.
Regiae Majestatis proprium.
Joseph von Geylmann

Wolfgang Maria Mandell
Ad Mandatum Sac. Cas.
Majestatis proprium
H. H. H.

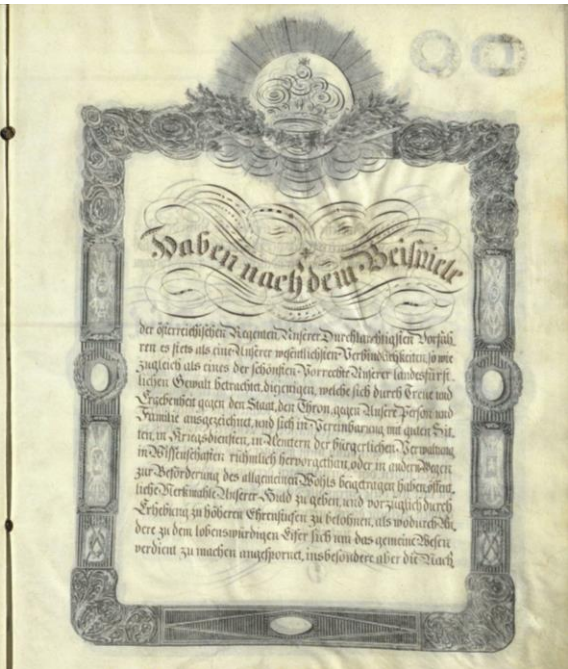
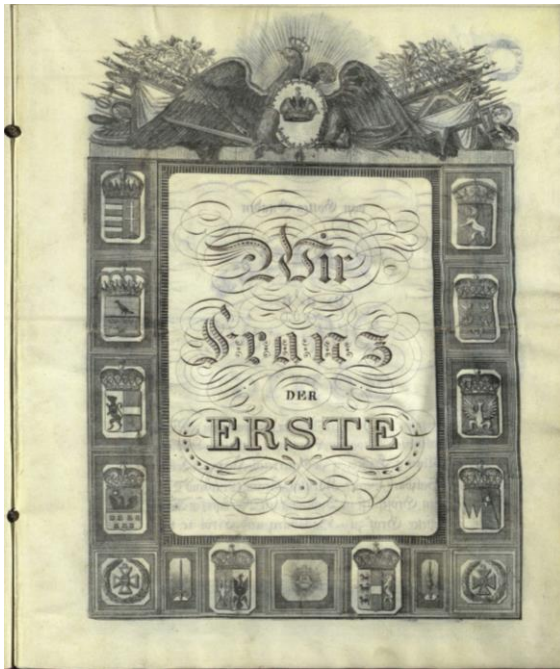
John Clay
AD MANDATUM SACRAE CAES.
REGIAE MAJESTATIS PROPRIUM.
Joseph von Zwickau

ERBOVNÍ A NOBILITAČNÍ LISTINY

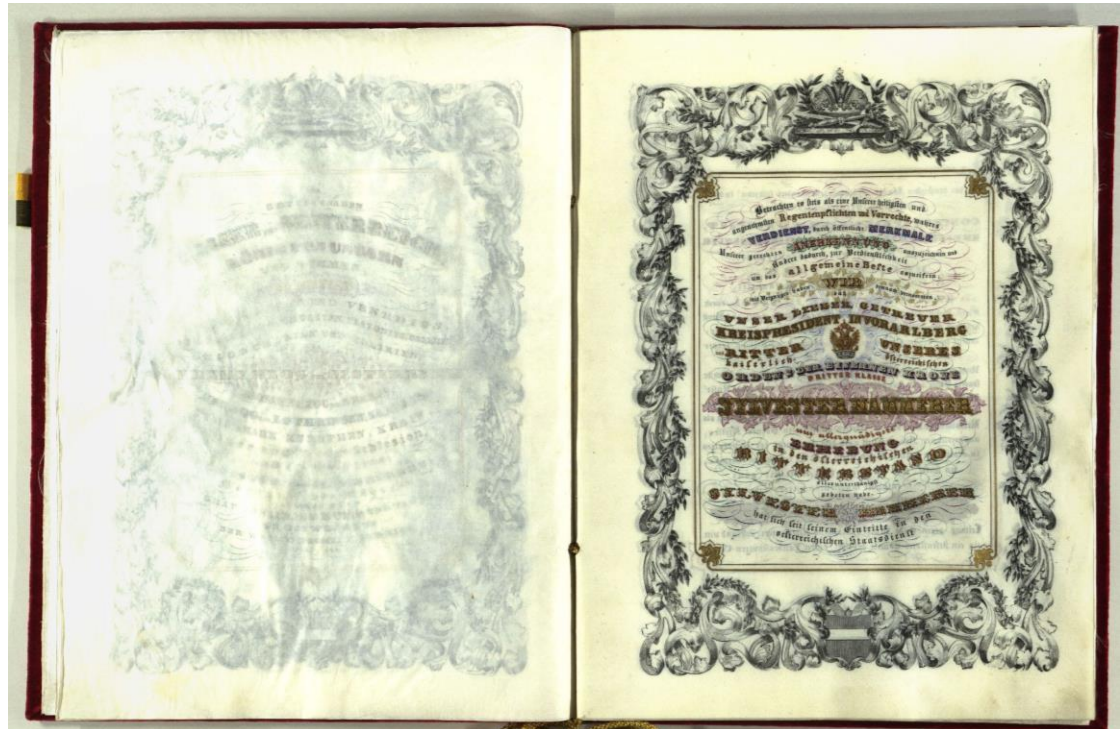
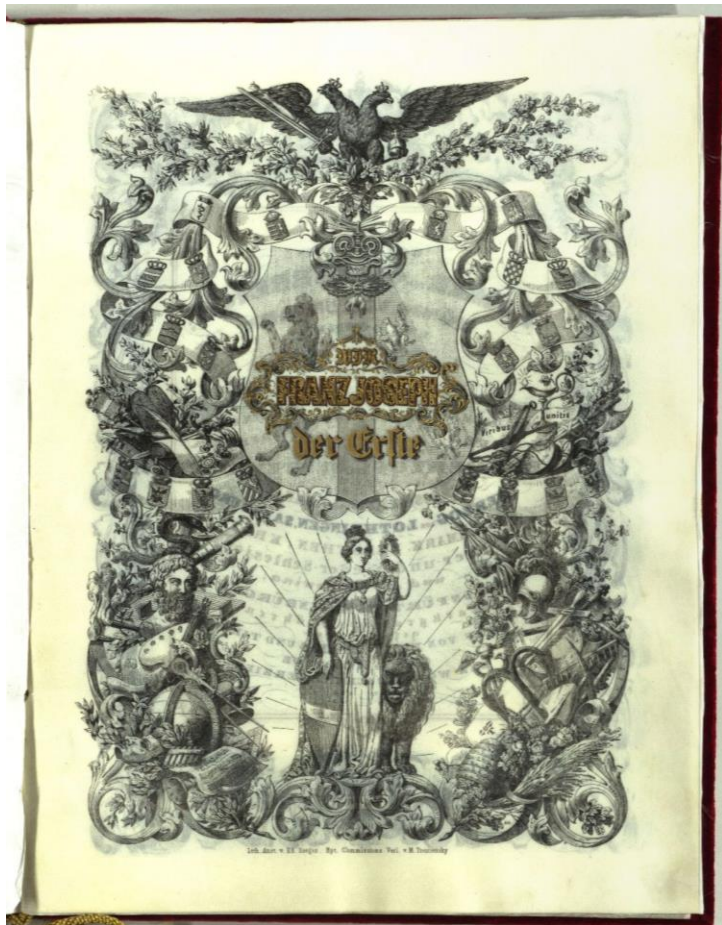
**Od 30. let 19. století
do zániku monarchie**

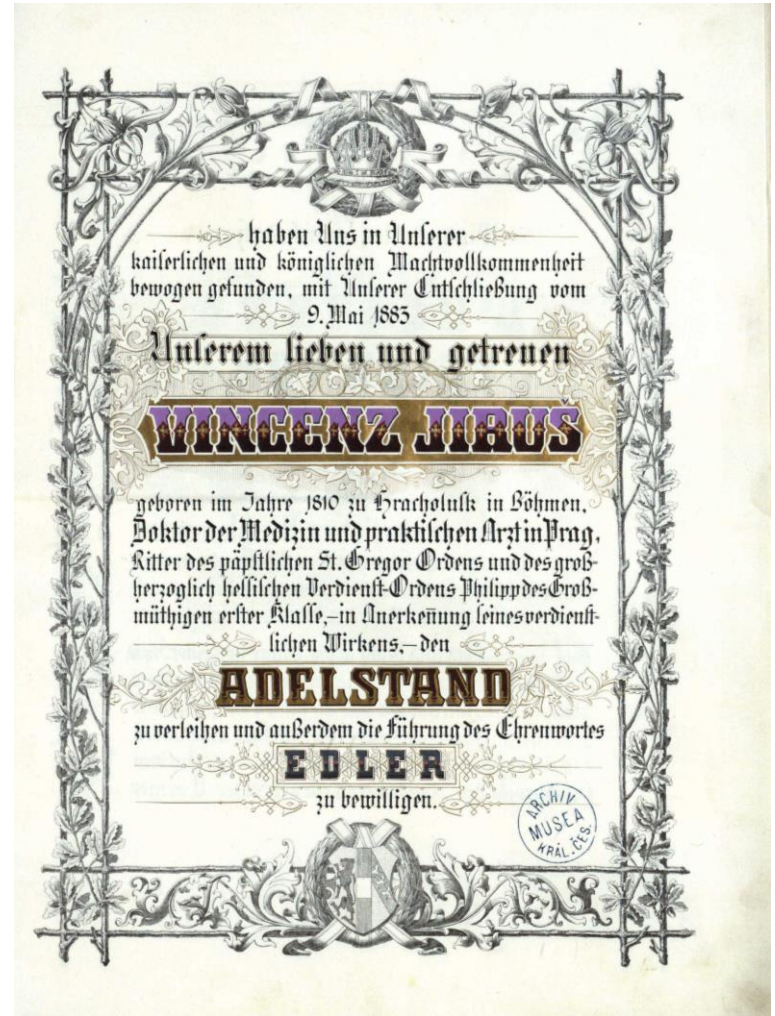
1843

1826

1855

ERBOVNÍ MINIATURY

HISTORICKÝ VÝVOJ ERBOVNÍCH MINIATUR

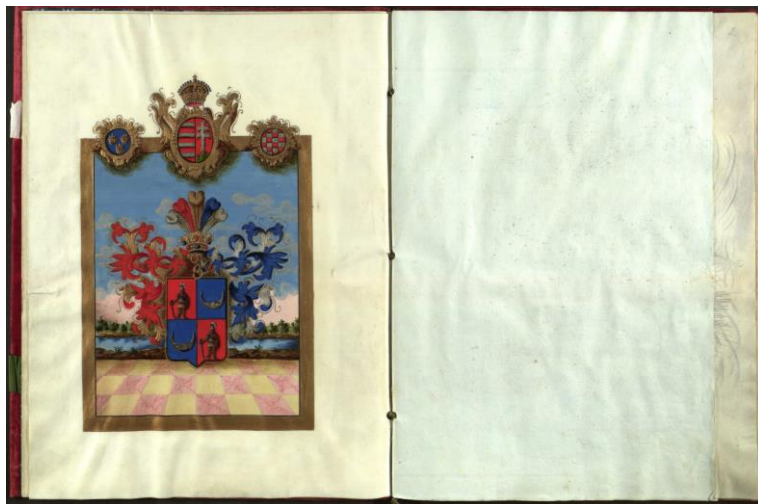
- tradice umístění v chartách
  - české, říšské, rakouské = uprostřed
  - uherské a sedmihradské = v levém horním rohu (na místě iniciály)

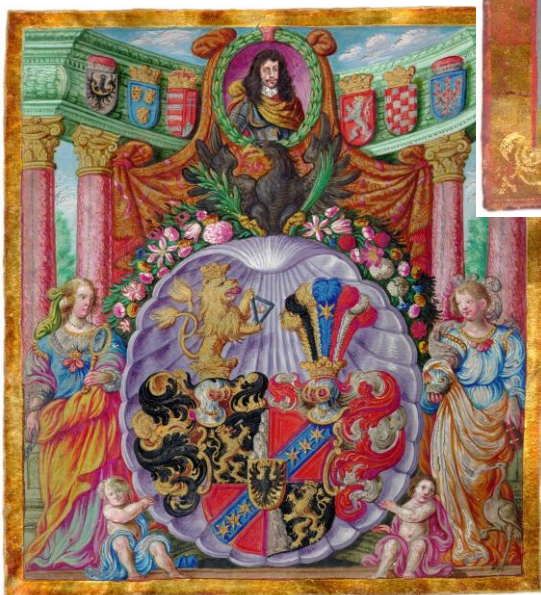
HISTORICKÝ VÝVOJ ERBOVNÍCH MINIATUR

tradice umístění v libelech

- říšské, české, rakouské, resp. Pro dědičné země
  - uprostřed, nejčastěji 5 či 6 folio
  - říšské a rakouské – zaujímají celou stranu folia
  - české – nahoře a dole lemovány řádkem textu
- uherské, haličské
  - verso prvního folia, před titulní stranou
  - zaujímají celou stranu folia

PROMĚNY KOMPOZICE ERBOVNÍCH MINIATUR
Do poloviny 18. století

Předbělohorská tradice

- architektonická kompozice
- časté symbolické odkazy na profesi či zásluhy příjemce nebo na osobu vydavatele
- heraldická výzdoba – symbolika vydavatele

Říšské a rakouské listiny

- heraldická výzdoba + figurální vyobrazení kurfiřtského kolegia
- přítomnost / absence postavy čes. kurfiřta a uherského krále
- první pol. 18. století
  - pouze heraldické vyobrazení císařské hodnosti a kurfiřtského kolegia, někdy přítomen portrét císaře
  - znaky zavěšeny na akantové rozvilině či ozdobné šňůře
  - pozadí – iluzivní krajina + symbolické odkazy na profesi či zásluhy příjemce

nebt der Nothen Wachs siglunge also

föhren und sich dessen fürvut ohne danc

die vordere untere, und hinter obere Fel

ist weiß, oder Silberfarb, und in

is: oder silberfarber stein auf

dem Schild steht ein freyer offener

Bohemikální listiny od přelomu 17. a 18. století po celou 1. pol. 18. století

- zcela iluzivní krajinná kompozice

PROMĚNY KOMPOZICE ERBOVNÍCH MINIATUR
Od poloviny 18. století do 30. let 18. století

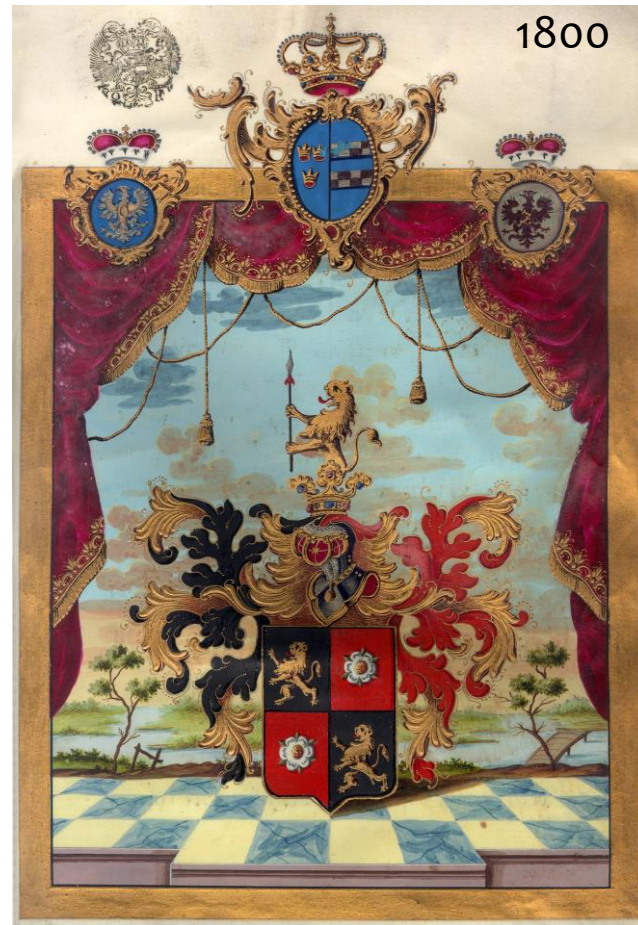
1758

1797

1800

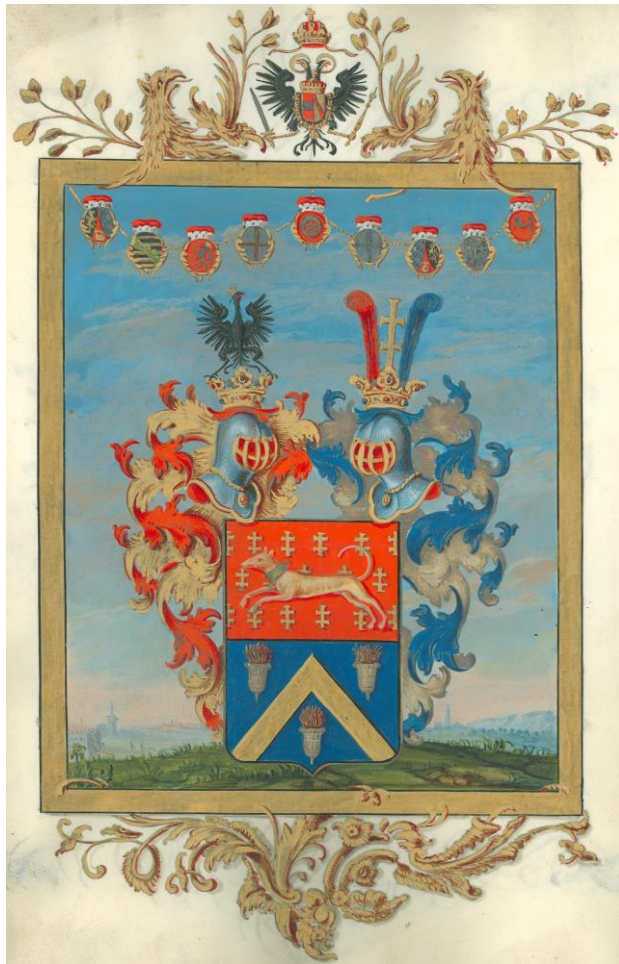
Listiny pro dědičné země + Halič + Uhry

- inspirace heraldickou koncepcí říšských a rakouských listin, bez lemování textem
- univerzální předtištěná šablona – zlatý rámeček byl zdoben purpurovou drapérií se zlatými třásněmi splývající ze středu horní hrany
- heraldické kartuše
- za vlády Marie Terezie byl říšský orel bez koruny
- mramorová dlažba + iluzivní krajinné pozadí
- erb mohl být umístěn na mramorový sokl

Listiny pro dědičné země + Halič + Uhry

- v závěru druhé poloviny 18. století ze zlatého rámu pozvolna mizí purpurová drapérie, resp. je redukována
- Od počátku 19. století – habsbursko-lotrinský znak nahrazen rakouským (babenberským)
- cca 20. léta 19. století – heraldická výzdoba rozšířena o Halič, Lombardii a Benátsko
- uherské listiny – uherský znak je převýšen svatoštěpánskou korunou

Říšské listiny

- kontinuita tradice
- úprava podle dobového vkusu

PROMĚNY KOMPOZICE ERBOVNÍCH MINIATUR
Od 30. let 18. století do konce monarchie

- Listiny pro dědičné země (včetně Haliče a italských držav) + Uhry
  - adjustace erbu zredukována na ozdobný rám
  - mizí širší heraldická symbolika, zůstává pouze císařská koruna v horní části rámu a **malý státní znak** v dolní části rámu
  - uherské listiny – znak Uherských zemí včetně vedlejších zemí, převýšen svatoštěpánskou korunou

Děkuji za Vaši pozornost!

Jiří Brňovják

Katedra historie, Filozofická fakulta Ostravské univerzity

E-mail: jiri.brnovjak@osu.cz

OSTRAVSKÁ
UNIVERZITA
FILOZOFICKÁ FAKULTA